

İstiğâseyi Kabûl Edenlerin Görüşü – 5. Bölüm

Dârü's-Selâm'da İstiğâse makalesini yayınlamaya devam ediyoruz. Makalenin “İstiğâseyi kabul edenlerin görüşleri”ni içeren kısmı da bölüm bölüm paylaşıyorduk. Bu yazı ile 5. bölümü de yayınlamış oluyoruz. **Yazının dördüncü bölümünün** son paragrafıyla başlayarak, kaldığımız yeri hatırlatalım:

İTİRAZ

“Yetiş ya Muhammed” demek ayrı, “ya Muhammed” ayrıdır.

CEVAP

Ya Muhammedahu (Arapça biliyorsanız) Buradaki ya nida harfi olup ey demektir. Muhammed kelimesi münadadır. Yani kendisine seslenilen kişidir. Münadadan sonra gelen elif elifi istiğâse derler yani medet isteme elifi derler. Dolayısıyla bu kelimeden çıkan mana: Ey Muhammed imdadıma yetiş. Bize yardım et! olur.

Başka Bir Delil

Heysem'in şöyle dediği rivâyet edildi:

Abdullah ibnü Ömer (radıyallâhu anhümâ)'in yanındaydık. Ayağı uyuşmuştu. Birisi ona, **en sevdiğin insanı zikret** dedi. O da: **Yâ Muhammed!** dedi. Sanki bağdan çözülmüştü. [1]

İTİRAZ

Abdullah ibnü Ömer in bunu istiğâse niyetiyle yapmamıştır. Bu niyetle istediğini iddia eden başka kimse varmıdır.

Sevdiği kişiyi anınca, kalbin daha hızlı çarparak kan dolaşımının hızlanması neticesinde uyuşukluğun geçmesi şeklinde bilimsel olarak da açıklanabilecek bu tecrübî uygulama, cahiliye Araplarında, bilinen ve sıkça uygulanan bir yöntemdir.

Bir şair şöyle demektedir:

Uyuşur ayağı, bazı zamanlarda

Geçmez uyuşukluk '**ey Ateb**' demedikçe.”

Başka bir şair şöyle demektedir:

İbn-i Mus'ab'ı **çağırırım**, uyuşunca ayağım

“Gözümün nuru olursun buluştuğumuzda Şifam olur seni anmak, ayağım uyuştuğunda.”

Cahiliye Arab edebiyatında bunun örneklerini daha da çoğaltmak mümkündür.

CEVAP

Evet Abdullah ibnü Ömer in bunu istigse niyetiyle yaptığını söyleyen alimler var. **Molla Aliyyü'l Kari** bu hadis hakkında şöyle demektedir: İbn Ömer (radiallahü anh) sevgisini **İstiğase** şeklinde ifade etti. [2] DİKKAT sevgisinden dedikten sonra **İstiğase** şekliyle diyor. Molla Aliyyü'l Kari'nin bu sözü verilen kaynakta aynen böyle geçiyor.

Şevkani, Tuhfetuz Zakirin Bi İddetik Hısnul Husayn adlı eserinde de bu rivayeti zikretmiş ve uyuşukluk anında Efendimizin (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) isminin anılmasından bahsetmiştir.[3]

İşinize geldiğinde ayet ve hadislerin zahirine yapışıp tevil yorum yapmıyan sizler işinize gelmediğinde böyle acayip yorumlara kalkışıyorsunuz. Anlamamaktan geldiğiniz işin püf noktası, Abdullah ibnü Ömer (radiyallâhu anhümâ) ayağı uyuşuyor azda olsa bir acı, rahatsızlık duyuyor yani bir sıkıntı var. Abdullah ibnü Ömer (radiyallâhu anhümâ) yalnızca sevdiğinin ismini anmıyor. İsmi anarken **ya nida harfi** Münadadan sonra gelen elif elifi yani medet isteme elifi olduğu dolayısıyla bu kelimededen çıkan mana: **Ey Muhammed imdadıma yetiş. Bize yardım et!** olur. Yani Abdullah ibnü Ömer (radiyallâhu anhümâ) sizin şirk türü olduğunu iddia ettiğiniz türden bir isteme şekli ile o ismi anarak yardım istiyor.

Dikkat edilmesi husus sizin cahiliye Araplardan örnek verirken Araplarda **'ey Ateb'... çağırırım..** gibi ifadelerle “Ey”nida harfi kullanıyor. Siz hala cahiliye Araplarında, bilinen ve sıkça uygulanan bir yöntemdir. Abdullah ibnü Ömer (radiyallâhu anhümâ) bunu yapabilir bu şirk deyil dersiniz, bizde bize bir sıkıntı geldiğinde, ayağımız uyuştuğunda en sevdiğimiz anarak **Yetiş Ya Muhammed** yada **Yetiş Ya Abdulkadir** diyebiliriz sizin iddianıza göre. Bizim bu şekildeki isteğimize, çağırmamıza şirk dersiniz Abdullah ibnü Ömer (radiyallâhu anhümâ) isteğine şirk demiş olursunuz.

Evet sahabelerden bazıları şirk olmayan bazı konularda cahiliye Arapların yaptıklarından alıntı yapmıştır. Fakat böyle bir yorum yapmakla sizin şirk dediğiniz bir seslenme şekliyle seslenen Abdullah ibnü Ömer (radiyallâhu anhümâ) yı Cahiliye Araplarının yaptıklarını bir şirki işlemekle itham etmiş oluyosunuz. Bir yandan şifa veren Allah diyeceksiniz sonra da müşrikler gibi en sevdiğini an nida ile çağırınca şifa gelir diyicen.Daha evvelde çağırarak duadır ibadettir, diyicen bu türlü kıvırmak, araziye göre renk deyiştirmek ancak selefi olduğunu iddia edenlerin yaptığı bir iştir bir metottur.

Birazdan gelicek olan İbn Abbâs (Radiyallahu anh)'tan rivâyet edilen bir hadis-i şerifte Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Şüphesiz ki Allah-u Teâlâ'nın, hafaza meleklerinin dışında yeryüzünde melekleri vardır ki ağaç yapraklarından düşenleri yazarlar.

Sizin birinize çöl arazisinde bir aksaklık isabet ederse, **“Ey Allah'ın kulları! (Bana) yardım edin” diye seslensin!”** [4]

Bu hadistede sıkışınca aynı ithamı yapıyorlar. Elbani şöyle diyor: Zira İbn Abbas'ın bunu ehli kitaptan olup sonra Müslüman olmuş kimselerden alması da ihtimal dâhilindedir. Allah en iyi bilendir diyor Elbani. Sıkıştıkları zaman İşlerine geldiğinde ayet ve hadislerin zahirine yapışıp tevil yorum yapmayan işlerine geldiğinde tevil ve böyle acayip yorumlar zanlar yaparak sahabeyi müşriklerin adetini yapmakla yada müşrikler den almakla itham edebiliyorlar.

İTİRAZ

Edebu'l-Müfred'in bazı nüshalarında “Ya Muhammed” değil, nida edatı olmaksızın “Muhammed” şeklinde geçmektedir

CEVAP

Bu rivâyeti, **İmâm Buhârî** de, **el-Edebu'l-Müfred**'inde, Ebû Nüaym, Süfyân, Ebû İshâk ve Abdurrahmân İbn-i Sa'd yoluyla rivâyet etmiştir.

İmâm Buhârî'nin isnâdını inceleyelim. Ebû Nüaym Fadl İbn-i Dükeyn (130-218 veya 219), Buhârî'nin şeyhlerinin büyüklerinden, sağlam bir râvîdir. [5] Süfyân, ki Sevrî'dir (97-161) hadîste, fıkıhta ve zühdde mü'minlerin emîri babasından ve Ebû İshâk eş-Şeybânî'den ve diğerlerinden rivâyet etti. Tanıtılmaya ihtiyâcı yoktur. Ebû İshâk, Süleymân İbnü Ebî Süleymân eş-Şeybânî, Kûfeli beşinci tabakadan Süfyân ondan rivâyet eder. [6]

Abdurrahmân, İbn-i Ömer'in kölesi. Kûfeli, üçüncü tabakadan Nesâî sağlam olduğunu söyledi. [7] İmâm Buhârî, ondan el-Edebu'l-Müfredde rivâyet getirmiştir, o, mevlâsı İbn-i Ömer'den, Mansûr ve Ebû İshâk da ondan rivâyet etmiştir. İbn-i Hibbân onu sika/sağlam bulmuştur. [8]

İbnü Hacer'in, râvileri ayırdığı tabakalara ve şurada geçen diğer bilgilere dikkatle bakan hadîsin sika râvîlerce muttasıl/bitişik olarak rivâyet edildiğini görecektir. Bu râvîlerde tedlîs şâibesi de yoktur. O hâlde, şu rivâyetin senedi için bir şey söylenemez. Sahîh olduğu açıkça ortadadır. Buna rağmen tevessül delîli sadedinde bu rivâyetin neden bırakılıp da diğerlerinin tercîh edildiğini doğrusu merak etmekteyiz. Yalnız, el-Edebu'l-Müfred'i şerh eden Fadlullah el-Ceylânî, burada yer alan Muhammed! şeklindeki lafzın İbnü's-Sünnî'de (يا محمداه)/yâ Muhammedâhu biçiminde olduğunu, ama, (يا)/'yâ' nidâ harfi bulunsa bile bunda istiğâse veya istiâne olmadığını söylerken iddiâsının sebebini açıklamıyor. Hadîsi manâlandırmada nedense sâdece kendince aklî ve fizikî izâhlarla yetiniyor Üstelik bir de nidânın bazen işittirme irâdesi olmadan da yapılabileceğini ekliyor. [9]

Hâlbuki, basit bir nahiv bilgisi olanlar, yâ Muhammedâhu'daki elifin katiyetle istiğâse elifi olduğunu bilirler. “ Keşke bir bilebilseydim, hangi dil kâidesine göre bu İstiğâse elifi değildir?” denilmektedir?. Bilen söylesin. Üstelik, İmâm Buhârî'nin rivâyetinde Nidâ (لَا يُدْعَىٰ)/Yâ'sı bulunmasa da ortada bir istiğâsenin bulunduğu zarar vermez. Çünkü harf-i nidânın hazfedilmesi meşhûrdur. Şu dediğimiz hazif, sadedinde olduğumuz husust mücerred bir ihtimâl de değildir. Makâm o makâm olup başka bir i'râbı kaldırmaz. Nitekim İbnü Sünnî'nin lafzı burada hazf bulunduğu karînesidir. Çünkü hâdis e aynıdır. Rivâyetler arasında uygunluk asıldır. Zıtlık ârizî olup isbâtı delîle muhtâctır. Binâenaleyh, aralarında bir teâruz/çelişki yoktur. İki rivâyet birbirini açıklamış olur, netîce aynı noktaya varır.

Mühim olan husûs bu tür seslenmeyi **Buhârî** ve Hâfız **İbnü's-Sünnî** tarafından kitaplarına alınması... Hattâ **İbnü Teymiyye** bile **şirk** görmeyip el-Kelime't-Tayyib/Güzel Kelime isimli kitabında, nerelerde sünnete uygun, nasıl duâ edeceğimizi göstermek için yazdığı esere almasıdır. Gâib bir kulu çağırarak bir **tevessül etmek** yüzünden, bu âlimlerden haşa hangisi şirkle suçlanabilir? Allah (Celle Celalühü)'tan istemedi yardımı, vefat etmiş Resulullah'tan istedi. Abdullah b. Ömer (Radıyallahu anh) haşa **şirk** mi işlemiş oldu?

İTİRAZ

Birincisi, Sebii “Sikadır” amma ömrünün sonunda rivayetleri karıştırır hale gelmiştir. Eseri “Ebu İshak Amr. b. Abdillan es-Sebii rivayet etmektedir. Kadrinin büyüklüğüyle beraber, tedlis ve ihtilat ile bahsedilenlerden biridir.

Şube, ondan, ihtilatından önce rivayet edenler arasında sayılsa bile, eseri bazen Heysem b. Haneş'ten, bazen Ebu Şube (veya Ebu Said)'den, bazen de Abdurrahman b. Sad'dan rivayet etmesi, bu eserin karıştırıp ızdıraba düştüğü rivayetlerden biri olduğunu gösterir.

Sebii tedlis yapanlardan yani şeyhinden duyup duymadığını belli etmeyecek yuvarlak ifadelerle rivayet edip esas duyduğu kimseyi gizleyen kimselerden biridir; onun da sağlam olup olmadığı bilinmemektedir. Bu takdirde rivayet zayıf hale gelir. Bu metni ise naklettiği şeyhinden ‘işittim,’ ‘bana’ yahut ‘bize haber verdi,’ ‘dedi’ gibi bizzat duyduğu anlaşılabilir ifadelerle rivayet etmemiştir. Aksine “an” yani sadece “falancıdan” tabiri ile yapmıştır. 0 yüzden hadisi bir başka zayıf raviden duyduğu halde ona dayandırmış olabilir. 0 takdirde sened kopuk, dolayısıyla da rivayet zayıf olur.

CEVAP

İmam Buhari'nin el-Edebu'Müfred'de yaptığı bu rivayete, hadis ilimlerinden anlamayan, bilhassa iki cihetten itiraz etmişlerdir: Ebu İshak es-Sebii hakkında da iki itiraz yapmışlardır:

Birincisi, senedinde yer alan Ebu İshak es-Sebii isimli raviye itirazları,

İkincisi de İbnü's-Sünnî'nin 'Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle' namındaki kitabında bu metnin rivayetlerinin isnadlarındaki farklılıklardan kaynaklandığını zannettikleri ızdırab (!)..

Bir: Bunlar -Allahu alem- İmam Buhari'yi sıradan bir kimse yahut sarı çizmeli memet ağa zannediyorlar!. Unutmasınlar ki O, bu rivayeti, Müminleri yalan rivayetlerle kandırmak ve bilhassa akıdelerini bozmak için değil de onlara İslam edebini öğretmek için hazırladığı el-Edebu'l-Müfred'inde yaptı.. Bu itirazcı tekfirciler ne kadar büyük adam oluyorlar da onun yanlışını düzeltiyorlar.. Onlara göre akıdeyi zedeleyecek böyle bir ifadeyi bulunduran rivayeti kitabına alıyor.. Güler misiniz, ağlar mısınız?!.. Biz, O yanlış yapmaz demiyoruz.. Ancak bu kadar basit ve açık olan bir hususta bu ilmi seviyesi düşük olanlarmı onun yanlışını düzeltecek?!

İki: Rivayetin senedindeki Ebu İshak'ın sağlam olduğunu onlar da inkâr edemiyorlar. Allah'tan korktukları için değil de -Allahu alem- muhataplarının kendilerinin de kabul ettikleri kaynakları getirip bilhassa başkalarına göstereceklerinden çekindikleri için bunu itiraf etmeye mecbur kalıyorlar.. Lakin sonra işi hemen ilave ettikleri bir "ise de" ile kıvırtmaya getirip yandaşlarının gözlerini boyamaya ve başkalarını kandırmaya çalışıyorlar.. Bu hususta artık kendilerinin de kabul ettikleri alimler ne demiş ne dememiş hiç mühim değil.. Onlar kendi hevalarının ve heveslerinin icabı hakkı kabul etmemek hatalı olduklarını itiraf etmemek için inkar, çarpıtma, töhmet, iftira bir çok yolu denicekler.

Üç: Ebû İshak tartışmasız sika olduğu gibi ömrünün sonunda da (rivayetleri) karıştırmamıştır.. Şu kadar var ki ihtiyarlayınca (bazı şeyleri) unuttu; **ama karıştırmadı**.. Bunu kim mi söylüyor?.. Eğer acıkıp yemeyeceklerse söyleyelim: **Hafız Zehebi**..

Ebû İshâk, İbnu's-Sunnî ve diğerlerinin rivayetlerindeki tasrihten anlaşılacağı üzere es-Sebîî olup hafız ve sika/sağlam bir ravidir. Ancak bazılarınca ömrünün sonunda karıştırma illetine tutulduğu ve tedlisçi olduğu söylemişlerdir.[1]

Günümüzde ise hadis ilimlerinden anlamadığı halde anlar gibi görünüp Müslümanları kandırmaya çalışan bir takım art niyetliler, Sebîî'nin, ömrünün sonunda rivayetleri karıştırması ve tedlisçi olduğu halde bu rivayetini de "an" ile yaptığını ileri sürerek sözü geçen rivayetin zayıf olduğu iddia etmektedirler..

Biz de diyoruz ki: Bu iddiaları asılsızdır. Çünkü, Zehbî, Mîzânu'l-İ'tidal'de Onun için (3/270, Tercüme:6393) şöyle dedi: "Amr İbnu Abdillâh Ebû İshak es-Sebîî, Kütüb-i Sitte ravisi olup Tâbiin'in Küfedeki imamlarından ve sağlamlarından.. Şu kadar var ki o yaşlandı ve unuttu **ama karıştırmadı**. Süfyan İbnu Uyeyne Ondan rivayet etti. Biraz değişti.."

Hâfız İrâkî, et-Takyîd ve'l-Îzah'da () şöyle dedi: "Hafız İbnu Salah şöyle söylemiştir: 'Ebû İshak es-Sebîî de karıştırdı. İbnu Uyeyne'nin ondan işitmesinin onun karıştırmasından sonra olduğu söylenmektedir.. Bunu Ebû Ya'lâ el-Halîlî zikretmiştir..' (İbnu Salah'ın Sözü Son Buldu.)

İbnu Salah'ın bu sözünde bir takım hususlar vardır:

Birincisi: El-Mîzân sahibi (Zehebi) karıştırmasını inkâr etti ve 'Yaşlandı ve unuttu ama karıştırmadı. Süfyan İbnu Uyeyne Ondan rivayet etti. Biraz değişti..' "(İrâkî'nin Sözü Bitti.)

Hâfız el-Alâî, Kitabu'l-Muhtelitîn'de (1/94) şöyle dedi:

"İmamlardan hiçbiri Ebû İshak'ın karıştırdığına dair anlatılanlara itibar etmedi.. Onunla her zaman hüccet ileri sürdüler.. Bu da onun hiçbir hadisinde karıştırma yapmadığını göstermektedir.. O halde O, karıştıranların birinci kısmındandır."

Hafız Alâî, yaşlanınca ve ömrünün sonunda rivayetleri birbirine karıştıranları birkaç kısma ayırdı.. Karıştıranların birinci kısmı, ya karıştırma müddetinin kısa oluşu ve (rivayetlerinin) azlığı veya karıştırma halinde hadis rivayet etmemesi yüzünden hadislerinin yanlıştan kurtulması sebebiyle karıştırmaları hiçbir şekilde zayıf olmasını icap ettirmeyen ve mertebesini düşürmeyen kimsenin karıştırmaları..

Keza İmam Süyutî, Tedrîbu'r-Râvî'de (2/373) ve İbnâsî, eş-Şezâ'l-Feyâh'da (2/751) bu inkârı Zehebî'den itirazsız bir şekilde nakletmektedirler..Şu halde -Hâfız Alâî'nin de ifade ettiği gibi- hadis âlimleri onun rivayetleriyle ne şekilde ve zaman yapıldıysa hüccet ileri sürmüşlerdir..

Tedlisçi Olmasına Rağmen An İle Rivayet Yapması Meselesi

Sebîî'nin tedlisçi olmasından ve bu rivayeti işitme ifadesi kullanmaksızın "an" ile yapmasından kalkarak bu rivayeti reddetmelerine gelince..Bu haber İbnu's-Sünnî'nin Amelü'l-Yevm ve'l-Leylesinde, Şu'be'nin Sebîî'den yaptığı rivayetle de gelmektedir.. Oysa İbnu Hacer el-Askalânî, Tabakatü'l-Müdeellisîn'de (1/59) şöyle demiştir: "Şu'be, şöyle dedi: 'Ben üç kişinin, A'meş, Ebû İshak ve Katade'nin tedlisinde size kifayet ederim.'

Ben (İbnu Hacer) de derim ki: Bu, şu üç kişinin hadisleri "an" ile de olsalar, Şu'be yoluyla geldikleri zaman onları işittiklerini gösterdiğine dair güzel bir kaidedir.. Şu halde bu hadisi Ebû İshak es-Sebîî hocası Abdurrahman'dan "an" ile rivayet etse de ondan mutlaka işitmiştir; çünkü bu metni başka bir senedde Şu'be de Sebîî'den rivayet etmiştir..

İTİRAZ

İbn'us-Sünnî'deki rivayet zayıf olduğu için istiğase gibi ciddi bir mevzuya delil getirmenin, iki rivayeti aynı kefeye koymanın anlamı nedir?

CEVAP

Heysem, rivayeti, bazı tarikleri itibarı ile farz-ı muhal zayıf bile olsa, tahkikte

rivayeti hasen olan bir ravidir. Üstelik, İbnu's-Sünnî'nin rivayetinin zayıflığı - iddia edildiği gibi farz-ı muhal kabul bile edilse- bu, diğer Buhari'nin Edeb'deki rivayetinin sahlılığına asla zarar vermez..

[1] İbnu's-Sünnî, Hadîsi İbnu Teymiyye, el-Kelimu't-Tayyib isimli kitabına almıştır: 131

Benzer bir rivâyeti İbnü's-Sünnî'nin Amelü'l-Yevm vel-Leyle'sinin Ta'lîki:55, Abdulkadir el-Arnayut, El-Kelimu't-Tayyib Ta'lîk'ı:131

İbnü's-Sünnî'nin Heysem yoluyla rivâyet ettiği haberin isnâdının zayıflığına dâir İbnü Kesîr ve diğerlerinden nakiller vardır demiştir.

[2] Molla Aliyyü'l Kari Şifa şerhi Şerh-üş Şifa 2. Cild sayfa 41 Daru Kutubül İlmiyye baskı

[3] Tuhfetuz Zakirin Bi İddetik Hısnul Husayn. 308.s.

[4] İbn Hacer, Muhtasarü Zevâidi'l-Bezzâr, (no: 2128), II, 420.

[5] İmâm Buhârî, el-Edebu'l-Müfred (Şerhu Fadlillâhi's-Samed ile beraber): 2/428,429

[6] İbnü Hacer, Takrîbu't-Tehzîb: 446

[7] Mizzî, Tehzîbu'l-Kemâl: 33/30, Askalânî, Tehzîbu't-Tehzîb: 172,173

[8] Takrîb:341

[9] Safiyyüddîn Ahmed İbnü Abdillâh el-Hazrecî el-Yemenî, Hulâsatü Tezhîbi Tehzîbi'l-Kemâl: 228